

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE
SERIA III TOMUL IX MEM. 3

URME ROMÂNEȘTI LA ATENA ȘI IERUSALIM

DE

MARCU BEZA
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

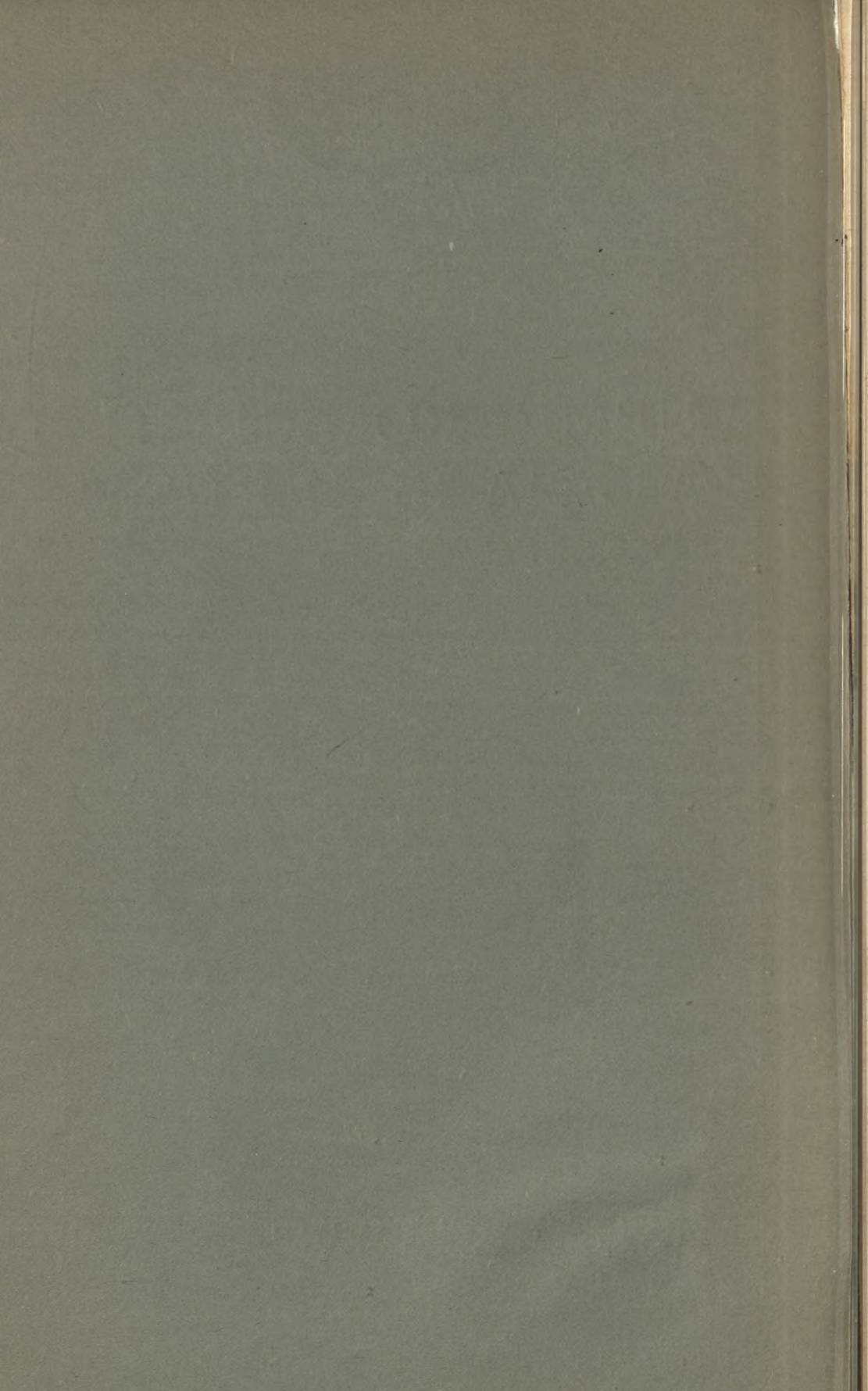
194.481

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, BUCUREȘTI, 1939

81

URME ROMÂNEȘTI LA ATENA ȘI IERUSALIM

DE

MARCU BEZA

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 24 Martie 1939

În biblioteca cercetătorului cunoscut Pericle Zerlenti ce a trecut de curând la Arhivele statului grecesc, am găsit manuscrisele următoare:

1. Cincisprezece pagini de biografie neisprăvită a Mavrocordatilor, începând cu Alexandru Exaporitul. Le-am fotografiat pe toate. Sunt în ele știri ce ne interesează de-a dreptul.

2. O scrisoare, datată Iulie 18, anul 1737, a lui Nicolae Mavrocordat către Perachi Foscol, Cancelarul Miconului, în care este vorba de o danie făcută Mănăstirii Sinai. Amândouă aceste manuscrise le-am înmănat spre publicare profesorului N. Iorga.

3. În dosul unei pagini, pe care-i zugrăvită Buna-Vestire, am cetit rândurile:

1709, Mai 9. S'a făcut stăpânul meu egumen la Brâncovani cu numele de Neofit și la 1712, August 15, m'am făcut diacon la aceiaș mănăstire cu numele de Mitrofan, nepot al egumenului.

1714, Martie 23, în Marția mare au mazilit pe Constantin Voevoda și în Vinerea mare a pornit cu toți fiii și ginerii și a mers la Constantinopol, și s'a făcut Domn Chir Ștefan, fiul stolnicului Constantin Cantacuzino, din preajma domnească; și, ducându-se la Constantinopol, i-au închis.

Am pomenit altădată de unul Ioachim Vlahul, care fusese stareț al Mănăstirii Muntelui Sinai. Am dat în privința acestuia de următoarea lămurire, pe care călugărul rus Sofronie dela Mănăstirea sfântului Sava, dincoace de Marea-Moartă, o scrie la 1547:

« Această mănăstire a rămas pustie vreme de 100 de ani până la 1540. Atunci, venind egumenul Ioachim, a locuit în ea; și se află aci și astăzi. E de obârșie vlahă și a purces dela Muntele Sinai; iar monahii veniți din felurite orașe grecești, sunt cincizeci la număr » ¹⁾.

La Mănăstirea Sfântului Sava au fost și alți egumeni români: Simeon din Moscopole, la 1744; și Teodosie din Scopia, la 1820. Legăturile vechi cu Țările noastre, cât și faptul că această mănăstire fusese un timp sârbească, explică numeroasele manuscrise românești în slove cirilice, aflătoare la Sfântul Sava:

1. Capete de trezire și rugăciune ale lui Filotei monahul, care-și zice « egumenul lăcașului rugului dela Sinai ».
2. Carte Vlădicească.
3. Minunile Maicei Domnului.
4. Poveste despre Macarie Râmleanul.
5. Întâlnirea dintre Ecaterina II-a și Iosif al II-lea la Movilăul cel Vechiu.

Intr'o evanghelie sârbească din veacul al XII-lea, tot la Mănăstirea Sfântului Sava, am dat la sfârșit de inscripția slavonă:

Smerenie

Ieromonah Parthenie dela Bogdanie dela Mănăstirea Sucevița Eremia Voevod, anul 1623 ²⁾.

după care urmează pomenirea călătoriei Spătarului Mihail Cantacuzino spre Mănăstirea Muntelui Sinai:

Anul 1682, luna Aprilie, ziua 26, a venit aicea doamna Ilinca Vlașcoga, venit au maica în orașul Ierusalim, cu

¹⁾ *Itinéraires russes en Orient* de Mme de Khitrovo, pp. 273—274.

Смирини

²⁾ Еромонах Парѣніе въ Богданіе въ монасти Сучевницъ Еремія воевода влѣто харла.

fiul Mihail spătar și cu fiică sa Stanca și cu ei au sosit Iancu Bulibașa și zece seimeni, și cu patruzeci de oameni și cu toată suita sa ¹⁾.

Trecând la biblioteca Sfântului Mormânt, trebuie să stăruim asupra evangheliarului, măestrit scris de Matei al Mirelor, a cărui inscripție pe întâia pagină este de însăși mâna Spătarului Milescu, cum el spune: ἰδιοχείρῳ ἐγκεχαράχται. (Pl. I—II).

O psaltire în grecește, mărimea 0,21 × 0,162, cuprinzând 256 file, din cari cercetătorul rus Porfirie Uspenski a tăiat două dela început, se datorește ieromonahului Mănăstirii Putna (Pl. III) și poartă la urmă o inscripție greacă și alta slavonă ce se referă la împodobirea manuscrisului:

+ *A legat această psaltire ieromonahul Evloghie din Țara Moldovei din mănăstirea numită Putna și a înzestrat cu ea sfântul Ierusalim, unde este mormântul Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Christos. Ca să-i fie lui pomenire în veci, amin. S'a legat în Țarigrad în anul 7066 (= 1558) luna Aprilie a 30 zi. (Pl. IV).*

Un manuscris privitor la vieața Sfântului Sava, mărimea 0,202 × 0,142, ne mărturisește printr'o însemnare, că «s'a tâlmăcit din elinește în limba neogreacă de către Neofit, ieromonah chipriot, la Iași, Dacia de sus, pe vremea domniei lui Ioan Radula Voevoda, 1619». (Pl. V).

Despre Afurisenie se chiamă un manuscris de treizeci și opt de pagini, închinat lui Constantin Brâncovanu, ce ne prezintă în frunte un portret al lui Zotu Țigara la vârsta de treizeci și șapte de ani și cu inscripție de jur-împrejur, spunând cine a fost: «Protospătar și ginere al Înălțimii-Sale Domnul Moldo-Vlahiei, Petru Voevoda». (Pl. VI).

ЛѢТЪ ХЗРЧ.

¹⁾ Месеца Априла днѣ 30, Прикѣ тѣ домна наниѣка владшкого бѣга манка с градъ Брѣс-санаа съ синомъ своимъ Миханъ спатар, и съ сѣхъ керѣ своєю Станѣкою, и шимма донѣ мико Бѣлюбаша съ десѣт сеимени, и кодъ домне владше м. людѣ, и съ снлмѣни и съ снлмѣ чинном.

Un codice, scris la București în 1712, după cererea lui Ioan Hrisoscolev, rudă de aproape a Mavrocordaților, s'a trimis în dar — mărturisește inscripția, Mănăstirii Sumelâ din Trapezunta.

Dintr'un codice al bibliotecii ierosolimitane am fotografiat copia scrisorii, deseori menționate, a lui Meletie Pigas către Petre Șchiopul. E într'o grea limbă grecească.

Vin la rând trei firmane turcești:

1. Firmanul Sultanului Mohamet al III-lea din anul Hegirei 1009, corespunzând cu 1590, dând învoire călugărilor să strângă milostenii în Valahia pentru Sfântul Mormânt. (Pl. VII).

2. Firmanul Sultanului Ahmet al III-lea din anul Hegirei 1137, corespunzând anului nostru 1718, ce permite călugărilor Sfântului Mormânt să strângă milostenii în districtul Brăilei și Rusciucului. (Pl. VIII).

3. Firmanul Sultanului Mahmut al II-lea, datat în anul Hegirei 1230, corespunzând anului nostru 1811, prin care se recomandă Domnitorului Valahiei niște pelerini ruși. (Pl. IX).

Printre daniile descoperite acum, avem un epitaf românesc, osebit de frumos în expresia figurilor. Fusese dăruit negreșit unei mănăstiri în Bulgaria, de unde, îmbrăcat apoi în argint, s'a retrimis Sfântului Mormânt, aflându-se azi în biserica Sfinților Constantin și Elena. (Pl. X).

Tot acolo, în altar, este și un artoforiu de argint — odor meșteșugit al unuia ce se chiamă Iacob Moshopoleanul și datează din 1793. (Pl. XI).

Intr'un paraclis al Patriarhiei Ierusalimului atârnă un epitaf, adus de pelerini români, ale căror nume sunt brodate la dreapta și la stânga imaginii lui Iisus culcat: Balasa Econmu, Bali, monahia Iosifora și Marioara. (Pl. XII).

În vremea din urmă mi-au căzut în mâini și-au ajuns în posesia mea următoarele obiecte:

Coperte de evanghelie, în bronz, bătut cu ciocanul; o danie românească. (Pl. XIII—XIV).

Două mâneci dintr'un veștmânt arhieresc, de mare fineță artistică, făcând parte din multele și prețioasele daruri, aduse de Patriarhul Dosoftei din Țările Românești.

Un hrisov al lui Constantin Mavrocordat, datat în anul 1784, Septembrie 20, prin care dă fiicei sale, Doamna Ralu, dreptul de a ridica venitul mortasipiei dela târgul Botoșani și târgul Focșani. (Pl. XV).

Mai adaug aci, că în vremea din urmă, luând în cercetare colecția de arme a Muzeului Eski Serai din Istambul, am descoperit încă trei săbii ale lui Constantin Brâncoveanu: Intâia, fără mâner, cu o panglică atârnată, este aidoma celei dela Luvru, descrisă de d-l general Rosetti în *Câteva Săbii ale lui Constantin Brâncoveanu*¹⁾. Are două lumânări aprinse, încadrând un motiv decorativ, pe Maica Domnului cu Iisus copilul în brațe și doi îngeri ce țin o coroană deasupra Maicii Domnului. Inscripția, cam ștearsă pe aceeași față, sună:

† Σύ, βασιλεῦ ἀήττητε, λόγε Θεοῦ παντάναξ, adică:

« Tu, împărate nebiruit, cuvânt al lui Dumnezeu, stăpâne atotțiitorule ». (Pl. XVI).

A doua sabie este la fel, dar mult mai bine păstrată, cu mâner împodobit. Se aseamănă celei găsite de mine în visteria Sfântului Mormânt²⁾; numai cât, în locul motivului de ornamentație, are o lumânare aprinsă. (Pl. XVII).

A treia, și cea mai frumoasă, ne dă inscripția întregă ce se află și pe alte săbii ale lui Brâncoveanu:

† Σύ, βασιλεῦ ἀήττητε, λόγε Θεοῦ παντάναξ νικῆς βραβεῖα δωρήσει κατὰ τῶν πολεμίων τῷ ἡγεμόνι καὶ πιστῷ αὐθέντη Κωνσταντίνῳ ὡσπερ πότε τῷ βασίλει μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ.

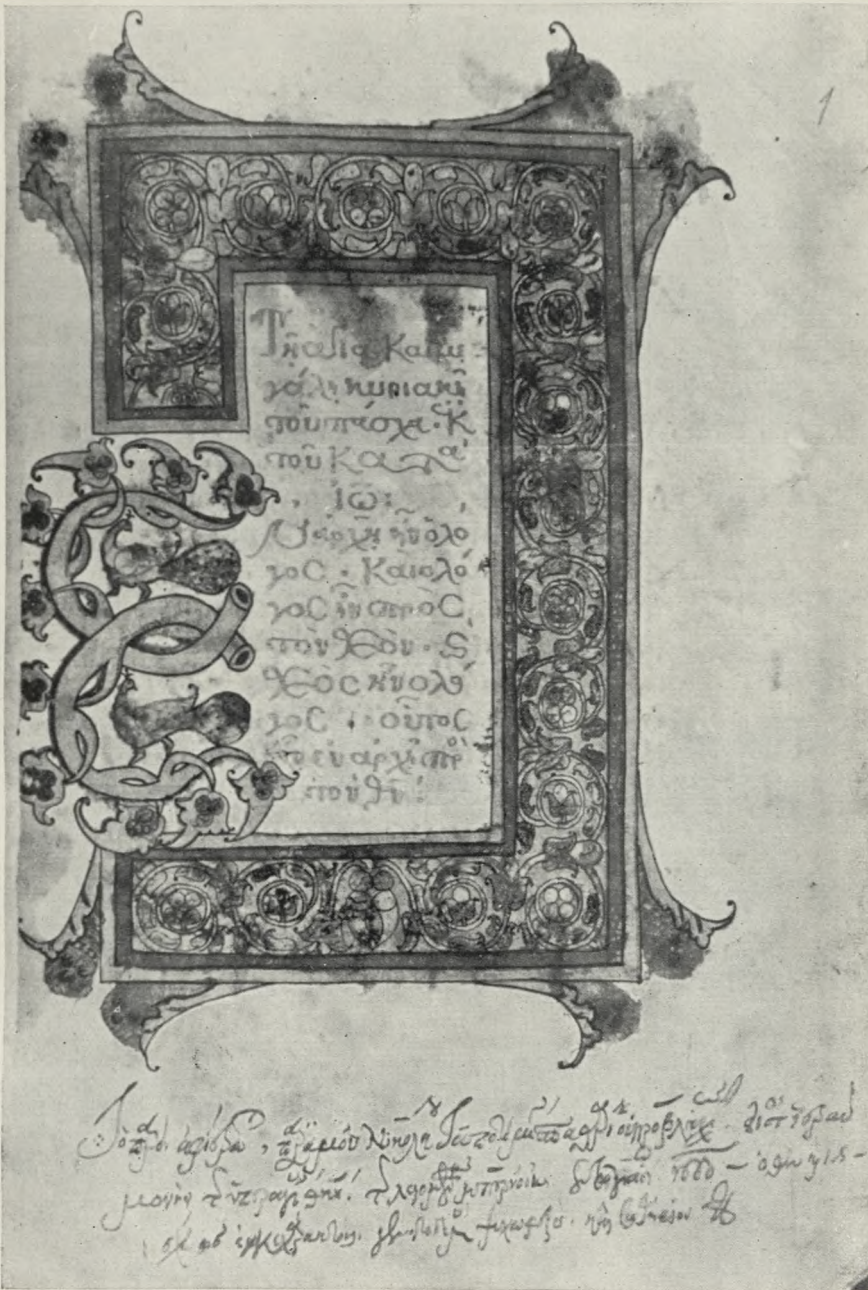
« Tu, împărate neînvins, cuvânt al lui Dumnezeu, stăpâne atotțiitorule, dă cununa izbânzii asupra protivnicilor, Voie-
« vodului și credinciosului domn Constantin, precum altă-
« dată împăratului Constantin-cel-Mare ». (Pl. XVIII).

¹⁾ Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul X, 1929.

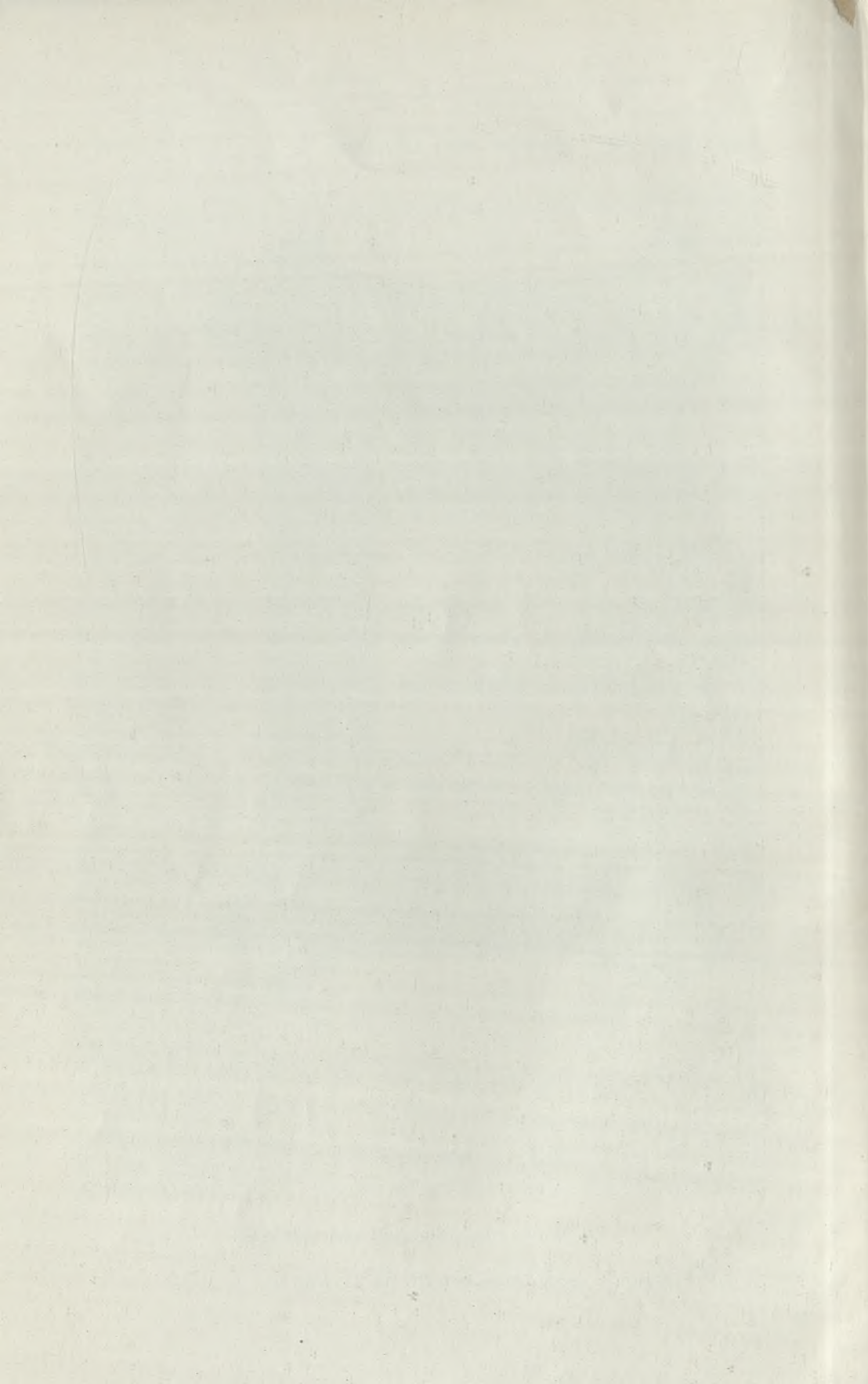
²⁾ Vezi *Urme Românești în Răsăritul Ortodox*, p. 116, București 1937.

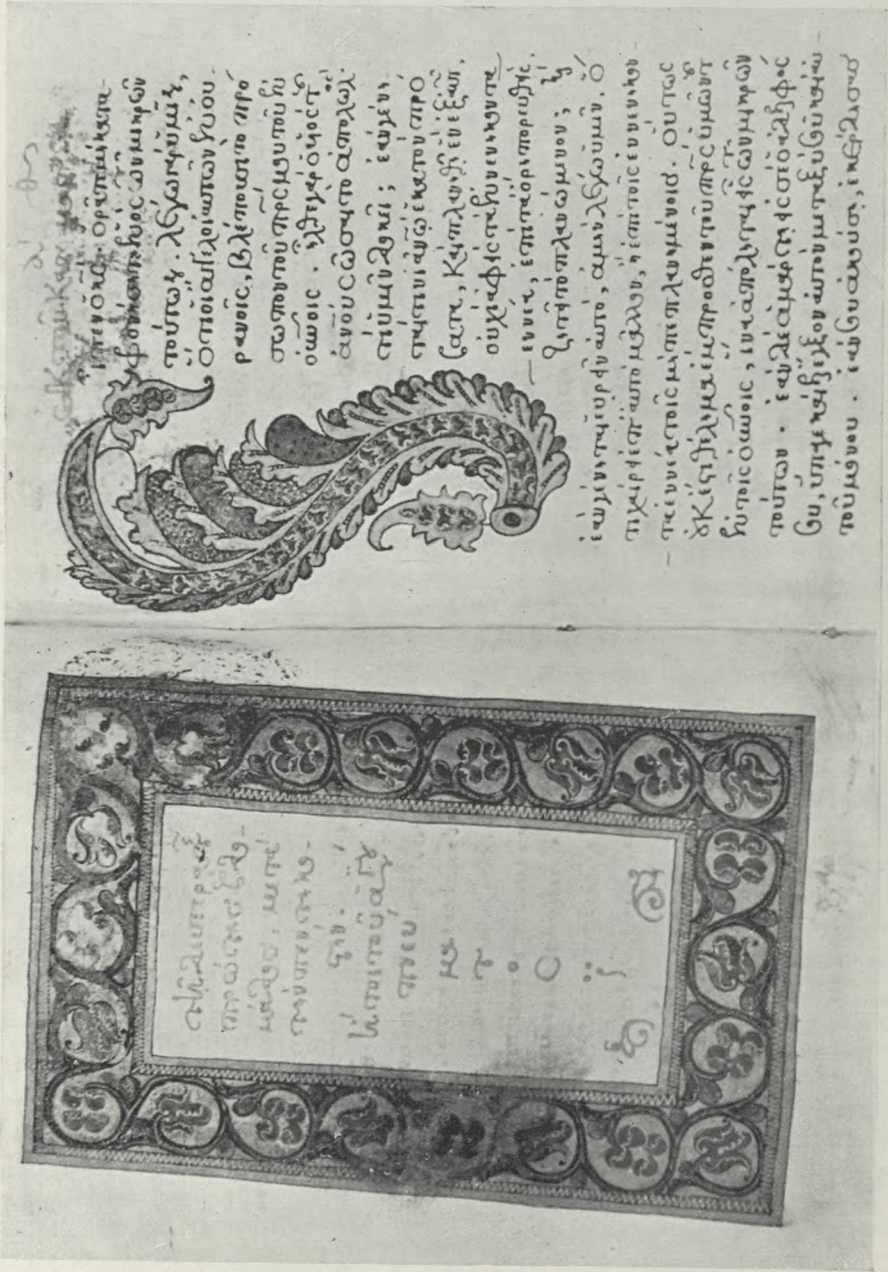

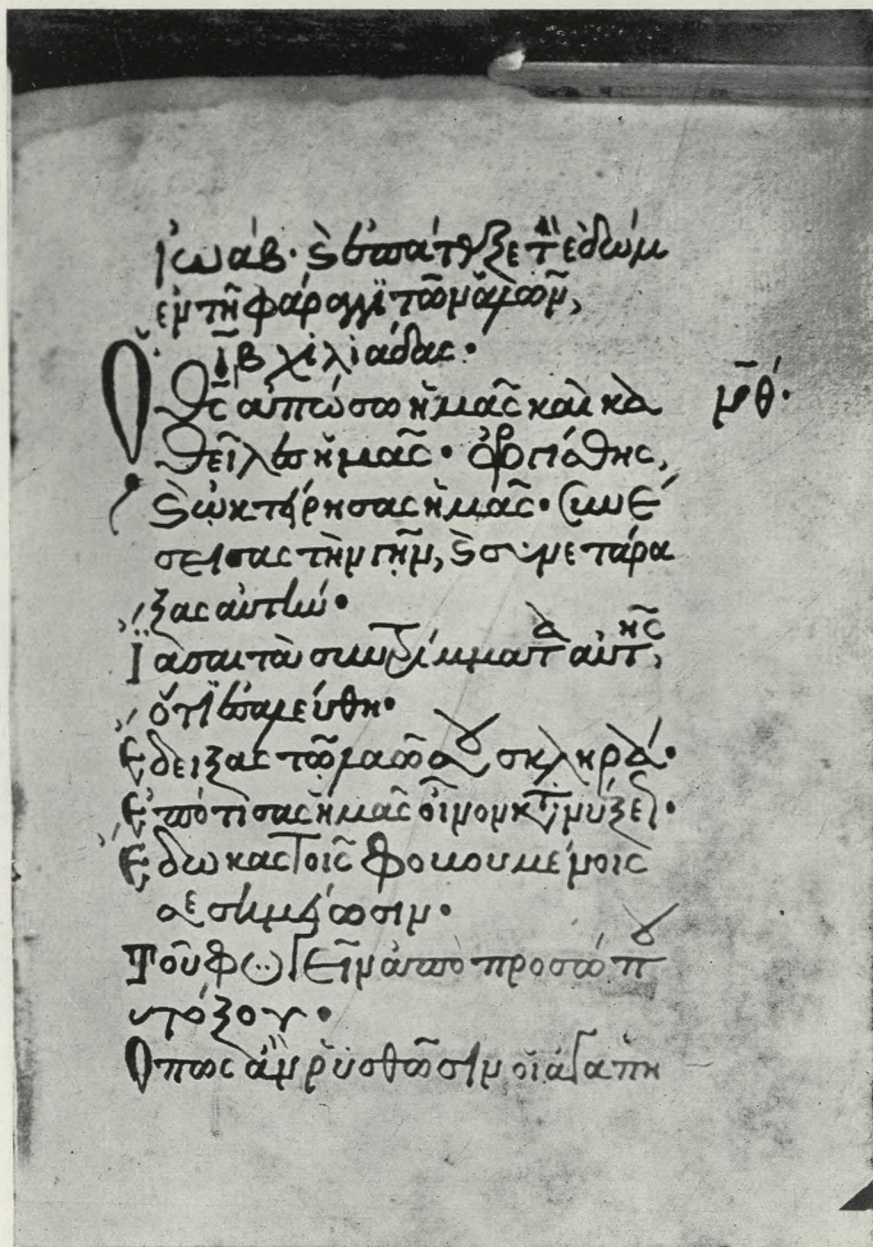
Pagină din evangeliarul lui Matei al Mirelor.

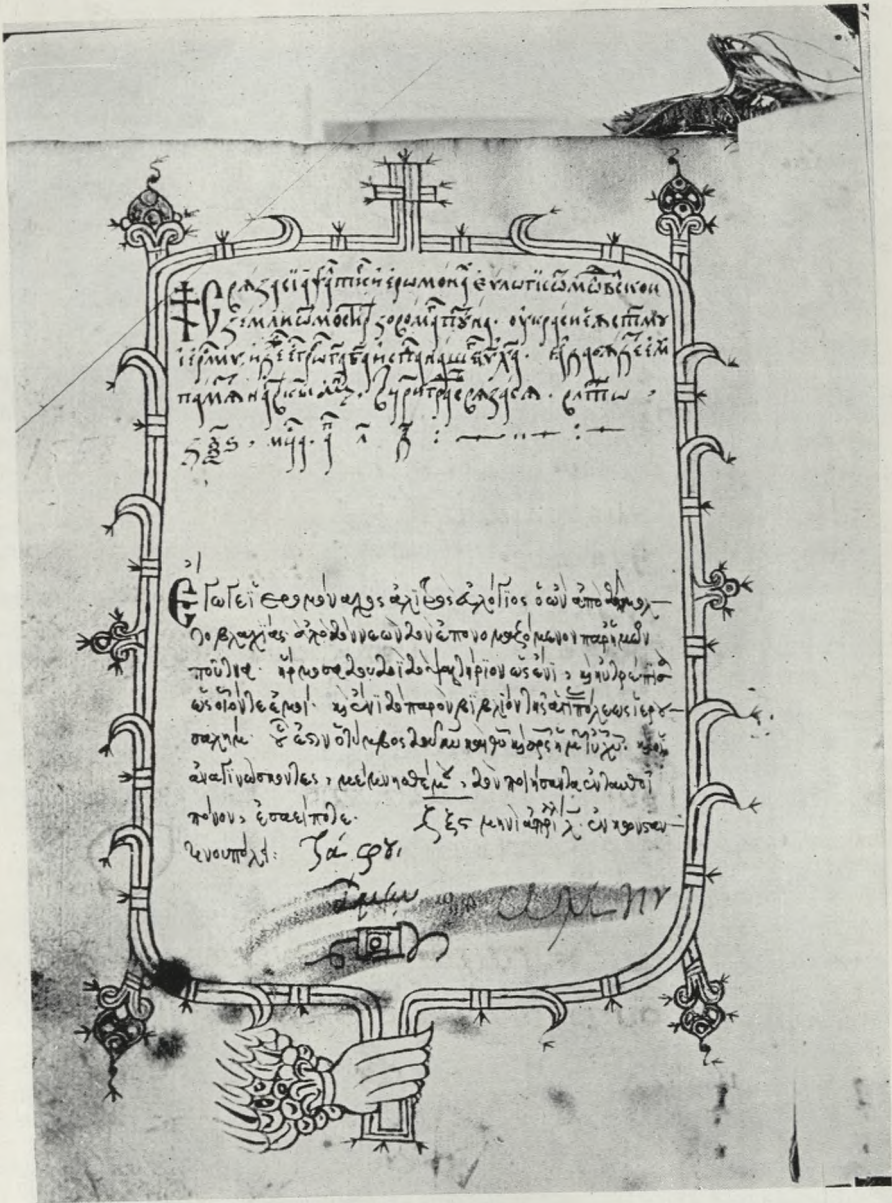
Pagină din evangeliarul lui Matei al Mirelor.

Pagină din Psaltirea ierom. Evloghie 1558.

Inscripția slavonă și greacă de pe Psaltirea Ierom. Evloghie, 1558.

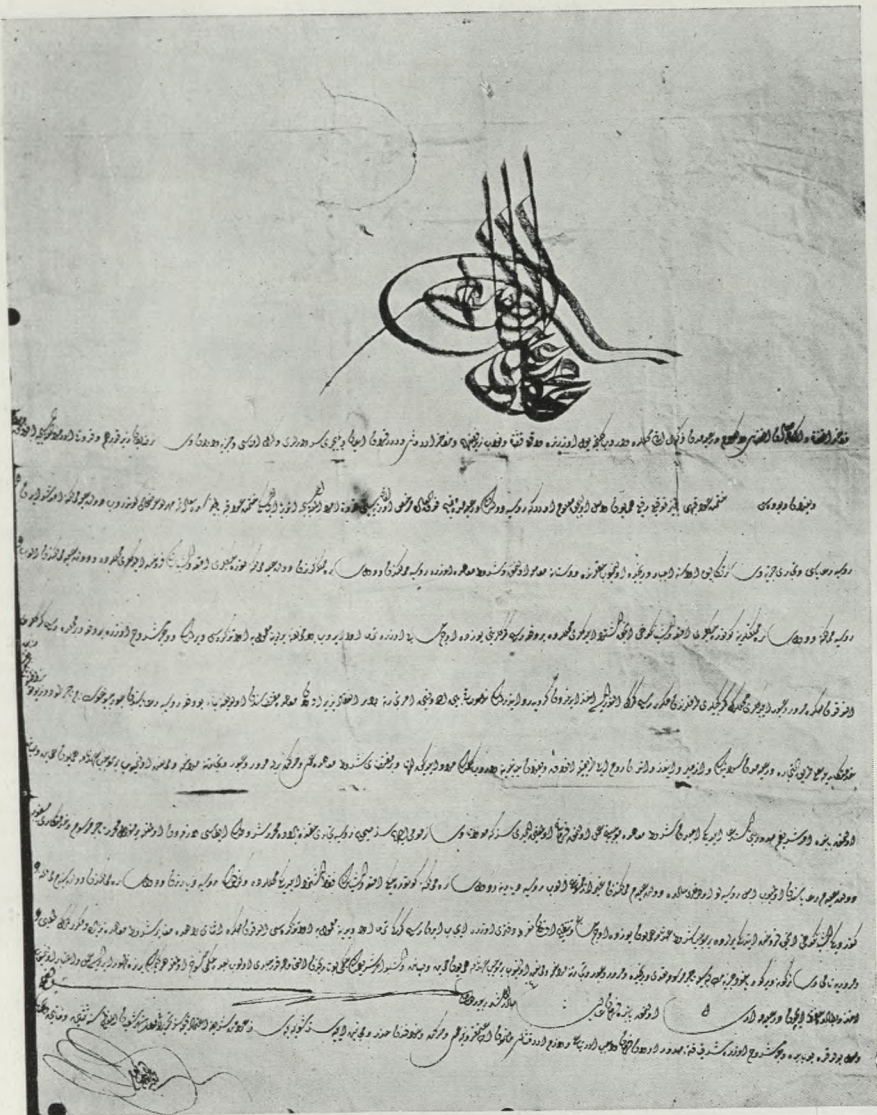

Portretul lui Zota Țigara.

Firmanul Sultanului Mahmut II.

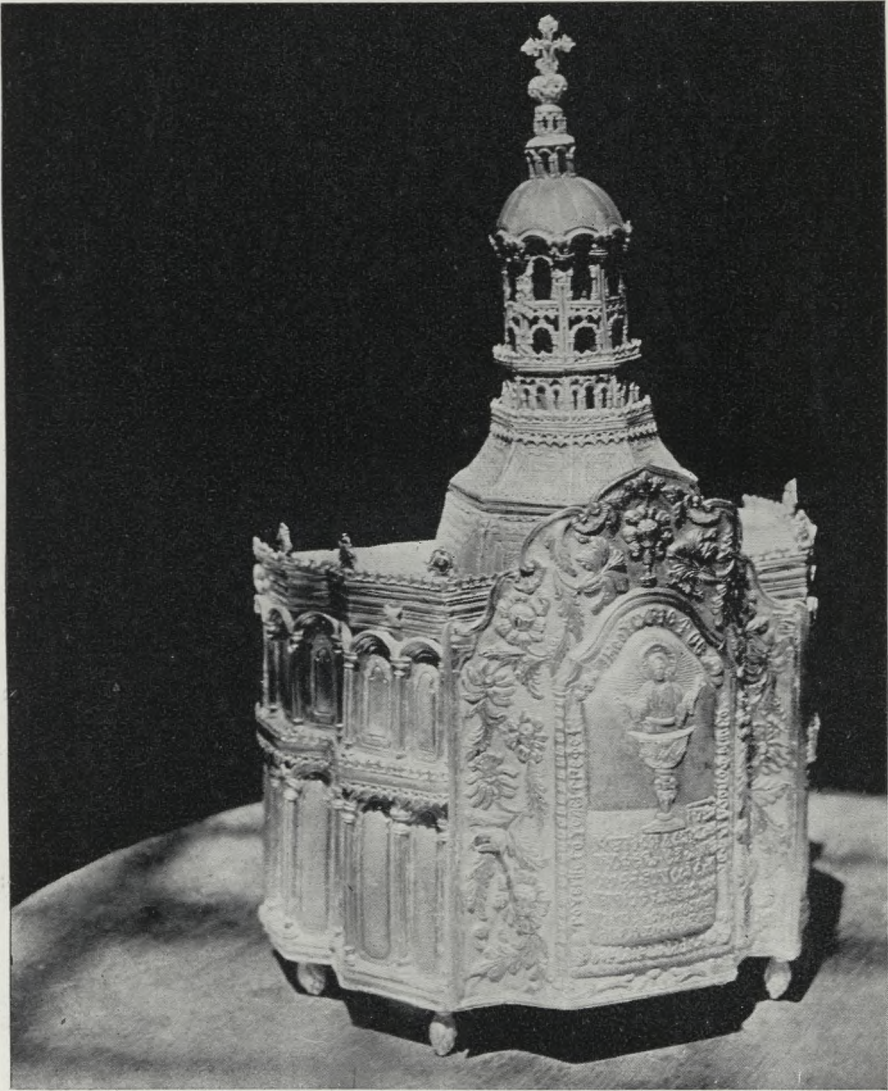

Epitaf românesc.

Artoforiu de argint 1793.

Epitaf românesc.

Copertă de evanghelie românească dăruită Sf. Mormânt.

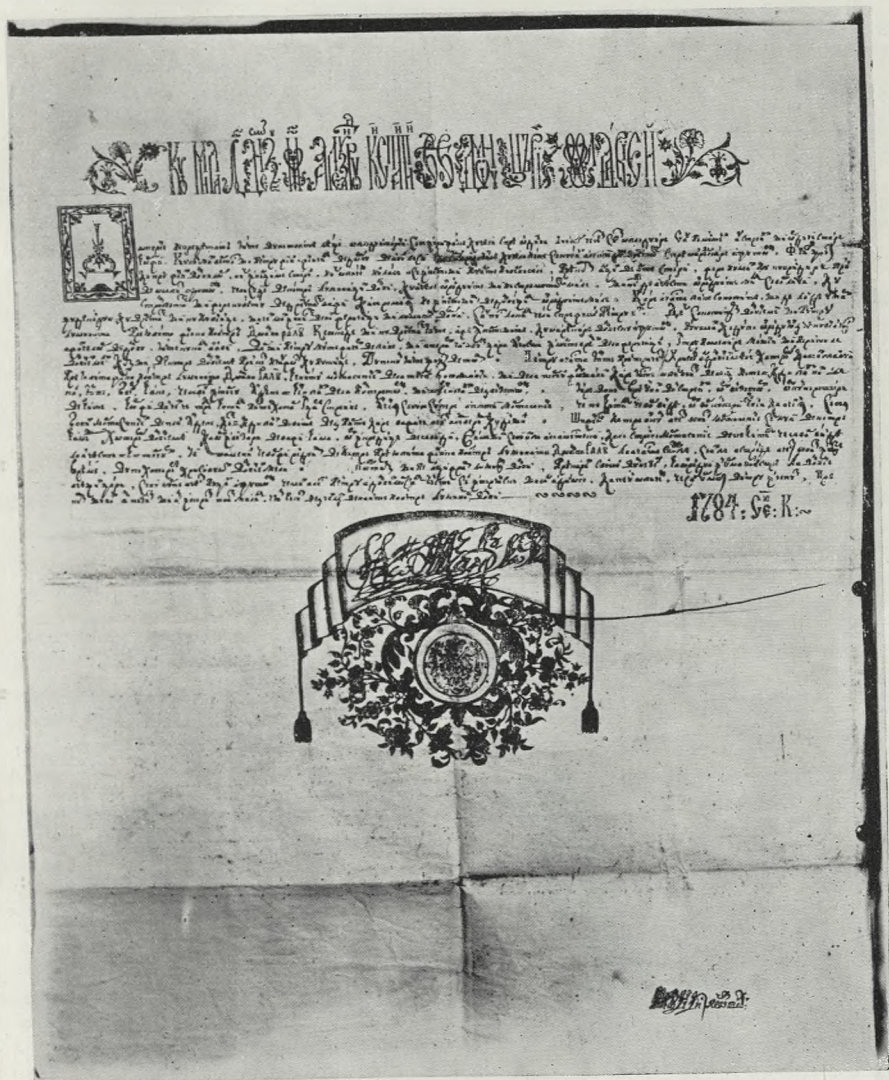

A doua față a copertei evangheliei dăruite Sf. Mormânt.

Hrisov al lui Const. Mavrocordat.

Sabie a lui Const. Brâncoveanu.

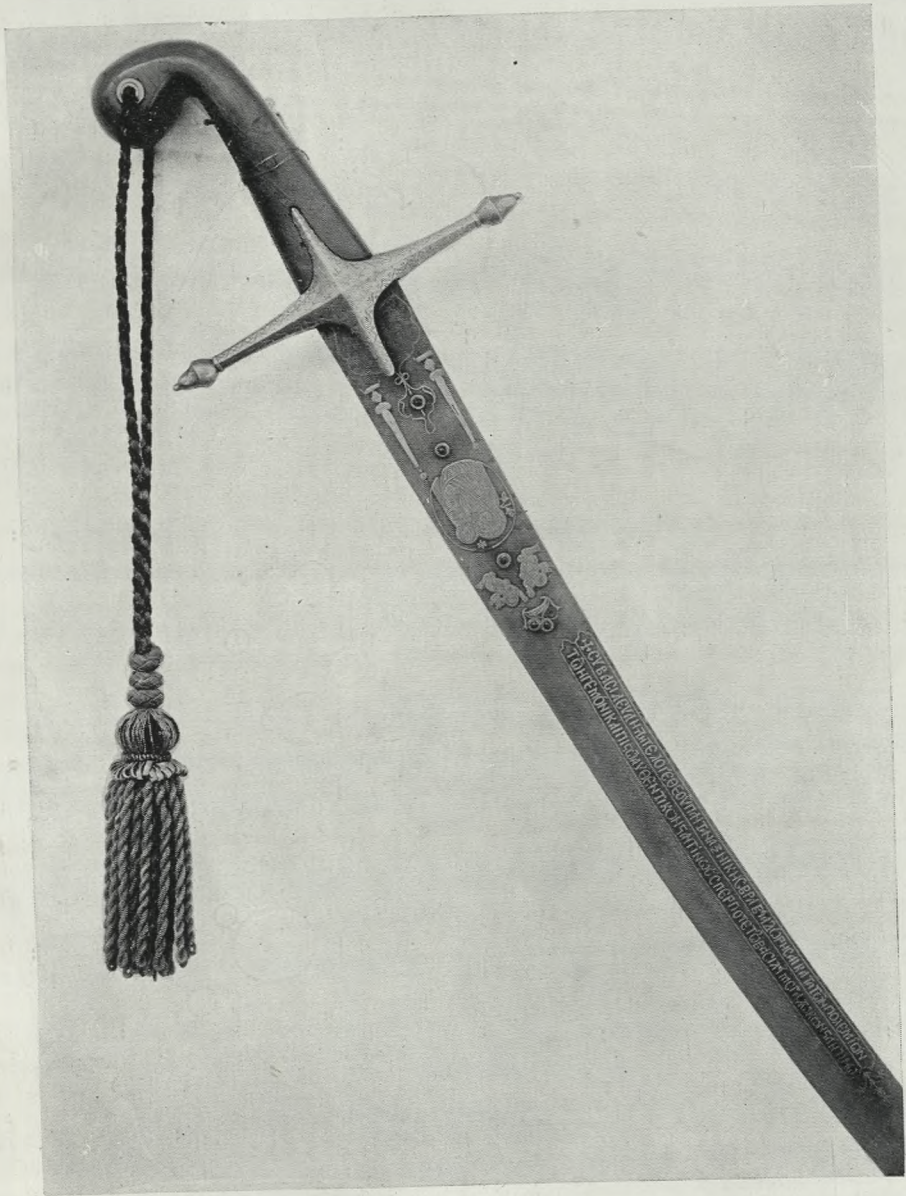

A doua sabie a lui Const. Brâncoveanu.

A treia sabie a lui Const. Brâncoveanu.

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE

SERIA III

<u>TOMUL I, (1923—24):</u>		<u>Lei 120</u>
I. C. NEGRUZZI. Autografe române	Lei	6
I. C. NEGRUZZI. Ioan Bogdan, Al. Vlahuță, Al. Xenopol și manuscrise ale lor	»	5
ANDREI BĂRSEANU. Catechismul luteran românesc	»	5
RAMIRO ORTIZ. Leopardi e la Spagna I-IV	»	15
DRAGOȘ PROTOPODESCU. Unkonown Congreve, a sheaf of poetical scraps	»	12
G. BOGDAN-DUICĂ. Gheorghe Lazăr	»	40
RAMIRO ORTIZ. Leopardi e la Spagna V-VII	»	40
<u>TOMUL II, (1924—25):</u>		<u>Lei 175</u>
AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI. O operă de mare valoare	Lei	8
ALEXANDRU MARCU. Romanticii italieni și Români	»	40
Dr. IACOB RADU. Doi luceferi rătăcitori	»	40
TH. CAPIDAN. Elementul slav în dialectul aromân	»	30
ȘTEFAN CIOBANU. Dimitrie Cantemir în Rusia	»	50
CONSTANTIN I. KARADJA. Despre lucrul apostolesc al lui Coresi	»	8
<u>TOMUL III, (1925—27):</u>		<u>Lei 200</u>
Dr. A. VERESS. Cântece istorice vechi ungurești despre Români	Lei	15
AL. VICIU. Suplement la «Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal	»	10
N. CARTOJAN. Legendele Troadei în literatura veche românească	»	30
PER. PAPAĞAGI. Numiri etnice la Aromâni	»	15
G. POPA-LISSEANU. Un manuscris al gramaticii românești a lui I. Eliade- Rădulescu	»	8
Pr. V. URSĂCHESCU. Psaltirea slavonă (1577—1580)	»	12
S. PUȘCARIU. Dicționarul Academiei	»	15
RAMIRO ORTIZ. Goldoni e la Francia	»	40
AL. MARCU. V. Alecsandri și Italia	»	85
Dr. A. VERESS. Note și scrisori Șincaiane	»	15
<u>TOMUL IV, (1928—29):</u>		<u>Lei 250</u>
ION COLAN. Vieața și opera lui Ion Barac	Lei	45
N. CARTOJAN. «Piore di virtù» în literatura românească	»	60
ȘTEFAN PAȘCA. Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni	»	32
I. A. BASSARABESCU. Două epoci din literatura română	»	6
Dr. ANDREI VERESS. Vechi istorici unguri și sași despre istoria Româ- nilor (1760—1787)	»	50
N. IORGA. Note istorice asupra editării operei poetice a lui M. Eminescu	»	6
Dr. CARLO TAGLIAVINI. Despre «Lexicon Marsilianum»	»	15
Dr. ANDREI VERESS. Pictorul Barabás și Români	»	40
<u>TOMUL V, (1930—31):</u>		<u>Lei 330</u>
W. MEYER-LÜBKE. Rumänisch und romanisch	Lei	20
RAMIRO ORTIZ. Per la fortuna del Petrarca în Rumania (1783—1928)	»	20
IOAN BIANU. Inscriptii în limba gotică și în caractere runice descoperite lângă Folticeni	»	20
Dr. ANDREI VERESS. Istoricul marele serdar Gheorghe Saul (1743—1785)	»	18
N. N. CONDIESCU. Istoria lui Alțidalis și a Zelidiei	»	40
G. F. CIAUȘIANU. Glosar de cuvinte din jud. Vâlcea	»	75
ARTUR GOROVEI. Contribuțiuni la biografia lui Constantin Stamati	»	12
ION GHERGHEL. Goethe în literatura română	»	130

TOMUL VI, (1932—34):

Lei 280

LIVIU MARIAN. Alexandru Hasdeu și Academia Română	Lei 60
C. T. HARLEY WALKER. Limba irlandeză sau gaelică	» 6
ARTUR GOROVEI. Artistul Matei Millo	» 25
Dr. CARLO TAGLIAVINI. Despre «Lexicon compendiarium latino-valachicum»	» 10
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstirești în Palestina	» 5
SEXTIL PUȘCARIU. B. P. Hasdeu ca lingvist	» 5
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstirești în Palestina, Chipru și Muntele Sinai	» 5
D. R. MAZILU. Sfânta Filoteia dela Argeș. Lămurirea unor probleme istorico-literare	» 60
ARTUR GOROVEI. Contribuții la istoria literară	» 30
TUDOR VIANU. Influența lui Hegel în cultura română	» 60
ARTUR GOROVEI. Ierotheiu Episcopul Hușilor	» 20

TOMUL VII, (1934—36):

Lei 350

ONISIFOR GHIBU. Contribuții la istoria poeziei noastre populare și culte	Lei 25
MARCU BEZA. Trei săbii moldovenești din vremea lui Ștefan-cel-Mare	» 5
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstirești la muntele Athos	» 30
N. CARTOJAN. Poema cretană Erotocrit în literatura românească și izvorul ei necunoscut	» 60
G. MURNU. România și Elada	» 5
ALEXANDRU MARCU. Simion Bărnuțiu, Al. Papiu Ilarian și Iosif Hodoș la studii în Italia	» 100
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstirești în Epir, Rodos și Paros	» 5
ARTUR GOROVEI. Elementul popular în literatura cultă	» 15
AL. CIORĂNESCU. Alexandru Depărățeanu, studiu critic	» 100

TOMUL VIII, (1936—1938):

Lei 200

MARCU BEZA. Biblioteci mănăstirești în Patmos	Lei 5
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstirești în Siria, Atena și Insula Hios	» 10
General R. ROSETTI. Termenii militari din dicționarele și enciclopediile noastre	» 10
I. PETROVICI. Privire asupra operei și personalității lui Descartes	» 10
GH. ADAMESCU. Adaptarea la mediu a neologismelor	» 50
I. PETROVICI. Determinismul și indeterminismul în lumina criticii filosofice	» 5
† I. BIANU. O comunicare obștească a condițiilor păcii dela Kuciuc-Kainargi (1774)	» 20
ȘT. CIOBANU. Din legăturile culturale româno-ucrainiene: Ioannichie Galeatovschi și literatura românească veche	» 80
MIHAIL SADOVEANU. Comemorarea lui I. Creangă	» 10
ION PILLAT. George Coșbuc — 20 ani dela moartea poetului	» 5
MARCU BEZA. Vechi legături cu Anglia	» 30

TOMUL IX (1939):

IORGU IORDAN. Un lingvist sociolog: Antoine Meillet	Lei 8
TH. CAPIDAN. Originea Macedoromânilor	» 12
MARCU BEZA. Urme românești la Atena și Ierusalim	» 35